

Підгірець Сергій Олександрович

*Головний державний інспектор сектору охорони державної таємниці,
криптографічного та технічного захисту інформації
Головного управління Державної фіскальної служби у Тернопільській області*

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ БЕЗПЕКИ ІНФОРМАЦІЇ

Сучасний етап розвитку суспільства неможливо уявити без використання інформації та сучасних інформаційних технологій. У ХХІ ст. інформаційна сфера, як системоутворюючий фактор життя суспільства, безпосередньо має вплив на всі складові національної безпеки України: політичну, економічну, оборонну та ін.

Термін «інформація» походить від латинського слова «informatio», що означає ознайомлення, роз'яснення, уявлення. У більшості наукових праць, присвячених проблемам інформаційної безпеки, сутності поняття «інформація» не приділяється уваги. Водночас, у сучасній науковій літературі зустрічаються різні підходи щодо трактування цього поняття.

Так, академік В. Глушков вважає, що інформація є атрибутом (невід'ємною властивістю) не тільки живих, розумних істот, але й усіх матеріальних тіл. Інформація у неорганічній природі існує об'єктивно, але ніби в потенційній формі [1, с. 372]. З появою живої природи (організмів), тобто споживачів інформації, починається використання інформації з метою пізнання й управління. Отже, інформація як атрибут матерії й руху, існує споконвічно в просторі й часі. Засновник кібернетики Н. Вінер стверджував, що інформація є властивістю лише високоорганізованої, тобто живої матерії. На його думку, інформація й інформаційні процеси властиві тільки біологічній і соціальній формам руху матерії. Він вважав, що живі організми розвивають необхідну їм інформацію завдяки постійній взаємодії із природою, обміну з навколишнім середовищем [2, с. 125].

В. Афанасьєв пропонує соціальний підхід до розгляду інформації. Він розуміє інформацію як продукт життєдіяльності тільки соціальних форм матерії

(людського суспільства). Інформація існує об'єктивно в просторі й часі, але проявляється лише в процесі пізнання людиною навколишнього світу [3, с.390]. Таким чином, інформації належить інтегруюча роль, завдяки якій людина, адаптується до соціальних умов. Загалом, з огляду на зазначене, інформація є підґрунтям процесів саморегулювання у живій природі.

Водночас К. Шеннон пропонує функціональний підхід до розуміння сутності інформації, у рамках якого її розглядають як властивість лише систем, що самоорганізуються, не тільки у живій природі, але й у техніці [4, с. 328]. До них, наприклад, відносять живі істоти й кібернетичні системи, для яких характерні процеси саморегулювання завдяки обробці інформації. На наш погляд, найбільш узагальненим є тлумачення досліджуваного поняття у Законі України «Про інформацію», відповідно до якого «інформація – це будь-які відомості або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [5].

Циркуляція інформації в соціальних системах є базовою передумовою умов їх життєдіяльності, оскільки вона завжди була важливим джерелом влади, а відтак і публічного управління. Таким чином, інформаційна складова є визначальною щодо відображення взаємодії соціальних систем, тому системний аналіз цієї складової має бути основою при вирішенні проблем забезпечення безпеки життєдіяльності людини (індивіда), соціальних груп та соціальних інститутів. Інформаційна складова взаємодії цих суб'єктів відображає їх ціннісні орієнтації, пріоритети та мотиви соціальної поведінки.

Отже, вищеописане дає підстави розглядати «інформацію» як документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому середовищі. При цьому необхідно розрізняти поняття «інформаційна безпека» та «безпека інформації». Щодо першого поняття, увага акцентується власне на інформації, а у другому випадку – на безпеці. Так, Б. Кормич трактує інформаційну безпеку як стан захищеності встановлених законодавством норм та параметрів інформаційних

процесів та відносин, що забезпечує необхідні умови існування держави, людини та суспільства як суб'єктів цих процесів та відносин [6, с. 185].

Аналізуючи поняття «безпека інформації» необхідно звернути увагу на її поліаспектність. По-перше, безпека інформації – це стан інформації, інформаційних ресурсів та інформаційних і телекомунікаційних систем, при якому з необхідною вірогідністю забезпечується захист інформації. По-друге – це стан захищеності інформації, що обробляється засобами обчислювальної техніки або АС від внутрішніх та зовнішніх загроз. Правовою основою гарантування безпеки інформації є сукупність різних за юридичною силою права норм, що відображають сутність процесів, які відбуваються в інформаційній сфері щодо гарантування безпеки, утворюючи єдину систему, яка спрямована на підтримання балансу інтересів особи, суспільства та держави в інформаційній сфері.

У Законі України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» інформаційна безпека розглядається як невід'ємна частина політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки [7]. У Законі України «Про основи національної безпеки України» [8] поняття «інформаційна безпека» не розкривається, а увага фокусується на інформаційній сфері національної безпеки. При цьому, не подається визначення цього поняття, а лише перераховуються загрози та напрями державної політики у цій сфері.

У сучасному світі відбувається безперервна боротьба за контроль над інформаційними потоками. Виграє той, хто не лише їх формує та вміє регулювати у своїх власних інтересах, але й здатний забезпечити цілісність свого інформаційного ресурсу. Тому безпекова складова існування суспільства (держави) сьогодні є пріоритетною. Забезпечення інформаційної безпеки регулюється нормами Конституції України (стаття 17) [9].

В умовах гібридної агресії Росії, посилення загроз, і зростання в цілому нестабільності у світі через поширення недостовірної, упередженої інформації виникають небезпеки в інформаційній сфері. Відповідно до Закону України «Про основи національної безпеки України» однією із реальних та потенційних загроз

національній безпеці в інформаційній сфері є розголошення інформації, яка становить державну таємницю, або іншої інформації з обмеженим доступом, спрямованої на задоволення потреб і забезпечення захисту національних інтересів суспільства і держави [8].

Природно, що правові аспекти інформаційної безпеки стали об'єктом посиленої уваги. Діалектика взаємозалежності права та інформації показує, що право продовжує мати основне своє призначення щодо регулювання відносини у процесах інформаційного забезпечення всіх інших соціальних відносин. У суспільстві виникає новий вид правовідносин – інформаційні, що впливає з необхідності споживання благ інформаційного характеру.

Разом із цим, поява інформаційних благ спричиняє тенденцію до зростання конфліктів інтересів, пов'язаних з інформаційними ресурсами; загострення протиріччя між учасниками інформаційних процесів; виникнення загроз інтересам держави. З метою захисту інтересів держави у 2013 р. Кабінетом Міністрів України прийнято Стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні [10], згідно з якою інформаційна безпека віднесена до сфери розвитку інформаційного суспільства. Також необхідно наголосити, що з появою нових загроз безпеці внаслідок агресії Російської Федерації прийнято Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» [11], у якій окреслюються вектори реформування національної безпеки; Стратегію національної безпеки України [12] та Стратегію кібербезпеки України [13], у яких значну увагу приділено питанням інформаційної безпеки.

Підсумовуючи зазначимо, що організаційно-правове забезпечення безпеки інформації охоплює процеси розробки; реалізації та саморегулювання. Тобто це науково обґрунтована система правових й інших засобів, за допомогою яких держава та громадянське суспільство здійснює вплив на інформаційні відносини (реалізація інформаційної безпеки, саморегулювання) і відносини, виходячи з черговості завдань і переслідуваних цілей, що виникають перед суспільством.

У зв'язку з розвитком інтеграційних відносин, входженням України в європейський інформаційний простір, інформаційною агресією Російської

Федерації пріоритетне значення набувають міжнародно-правові акти. Адже політика інформаційної війни встановлює нові правила взаємодії. Вітчизняне законодавство, адміністративні правила, техніка та практика державного регулювання інформаційної безпеки повинні бути виведені на рівень стандартів Організації Північноатлантичного договору НАТО і Європейського Союзу з урахуванням національних особливостей інформаційної інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Глушков В. М. Кибернетика. Вопросы теории и практики. М.: Наука, 1986. 488 с
2. Винер Н. Кибернетика, или управление и связь в животном и машине / [пер. с англ. И. В. Соловьева, Г. Н. Поварева] ; под ред. Г. Н. Поварова. 2-е изд. М. : Наука, 1983. 344 с.
3. Афанасьев Д. Н. Особенности становления Интернет-сообществ. *Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук*. 2013. № 12 (2). С. 389–393.
4. Шенон К. Работы по теории информации и кибернетике. М. : Изд-во иностр. лит., 1963. 825 с.
5. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення 15.05.2021).
6. Кормич Б. А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. К.: Кондор, 2004. 384 с.
7. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 04.02.1998 № 75/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 15.05.2021).
8. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 № 964-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text> (дата звернення 16.05.2021).
9. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (дата звернення 16.05.2021).

10. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 № 386-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/246420577> (дата звернення 16.05.2021).

11. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення 16.05.2021).

12. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015. URL. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (дата звернення 17.05.2021).

13. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України від 15.03.2016 № 96/2016. URL. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/96/2016> (дата звернення 17.05.2021).

Пошелюжна Інна Андріївна
*Начальник відділу освіти, культури, молоді та спорту
Трибухівської сільської ради*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІНАНСУВАННЯ КУЛЬТУРИ

Культура є потужним засобом консолідації суспільства. за допомогою якої формується творчий, активний інтелект особистості та її висока духовність, що є головною умовою виходу суспільства на нові рівні цивілізації. Світовий досвід свідчить, що ті країни, в яких у найскладніші кризові періоди розвитку проводилась зважена, послідовна політика у сфері культури, з мінімальними витратами і в найкоротші терміни досягали значних успіхів у проведенні економічних, соціальних і політичних реформ. Розвиток сфери культури в Україні протягом тривалого часу не був визначений пріоритетом державної політики. Відсутність належної уваги та підтримки з боку державної влади